

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Infrastructuur en Waterstaat
De heer M.G.J. Harbers
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 4 juni 2024

betreft Nadere vragen inzake de veertiende Monitoringsrapportage Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2023

ons kenmerk 172503.07U

Geachte heer Harbers,

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat van 26 april 2024¹ waarin eerder gestelde vragen worden beantwoord over de veertiende rapportage over de voortgang van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2023. De leden van de fractie van de **BBB** bedanken de regering voor haar antwoorden en wensen naar aanleiding hiervan nog aanvullende vragen te stellen. De leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA** leggen de regering eveneens enkele aanvullende vragen voor. De leden van de fracties van de SP en de PvdD sluiten zich bij de vragen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA aan.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

De leden van de fractie van de **BBB** wijzen erop dat het van groot belang is om uiterst zorgvuldig om te gaan met de risico's die mogelijk samenhangen met weer-beïnvloeding en (cumulatie) van straling in de openbare ruimte. Deze leden gaan in de navolgende aanvullende vragen in op het onderwerp straling. Over de onderwerpen chemtrails / geo-engineering zullen deze leden in een volgende schriftelijke ronde nog aanvullende vragen indienen.

Naar mening van de leden van de fractie van de BBB is het een taak van – en zorg voor – de overheid om inzake het onderwerp straling overtuigend bewijs te leveren dat er geen sprake is van risico's voor mens en dier. Deze overtuiging missen deze leden nog in de antwoorden die deze leden op de eerder door hen gestelde vragen hebben ontvangen.

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van het antwoord van de regering op de eerder door deze leden gestelde vraag 24.² In aanvulling hierop vragen deze leden de regering om aan te geven of de telmethoden om het aantal zendmasten vast te stellen en een toe- of afname

¹ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA.

² Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 13.

datum 4 juni 2024
ons kenmerk 172503.07U
blad 2

van het aantal zendmasten vast te stellen, steeds eenduidig is geweest en consistent is toegepast. Volgens informatie waarover deze leden beschikken, is de telmethode voor het plaatsen van zendmasten rond 2020 – tijdens de uitrol van de eerste 5G-band – gewijzigd, als gevolg waarvan het lijkt alsof er minder antennes zijn.

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van het antwoord van de regering op de eerder door hen gestelde vraag 25 over cumulatieve effecten van elektromagnetische straling (EMS) op de gezondheid van mens en dier.³ In aanvulling hierop wijzen deze leden erop dat een recente evaluatie van 3.366 'peer-reviewed studies' uitwijst dat in 68,2% sprake is van significante biologische of gezondheidseffecten, geassocieerd met blootstelling aan door de mens gemaakte elektromagnetische velden. De leden van de fractie van de BBB merken op dat deze studies uit het online databestand van de Oceania Radiofrequency Scientific Advisory Association afkomstig zijn. Het gaat hier om de meest omvangrijke gecategoriseerde databank van 'peer-reviewed studies' op dit terrein. Als deze leden daarvan enkel de experimentele onderzoeken met oxidatieve stress in aanmerking nemen, blijkt zelfs dat 89% van de 242 studies uitwijst dat radiofrequente straling tot oxidatieve stress leidt.

De leden van de fractie van de BBB wijzen erop dat naast de aangetoonde effecten op flora en fauna de onderzoekers tevens suggereren dat de mogelijkheid bestaat dat kunstmatige elektromagnetische velden interfereren met de natuurlijke elektromagnetische velden, zoals de Schumannresonantie die het weer en het klimaat reguleert. Deze leden merken op dat dit aspect nog nooit is onderzocht, evenmin als de mogelijke invloed daarvan op de ionosfeer en andere atmosferische componenten. Wel is inmiddels experimenteel aangetoond dat de wijdverbreide claim dat radiofrequente straling te weinig fotonen-energie heeft om tot DNA-schade te kunnen leiden, volkomen onjuist is. Onderzoek toont namelijk aan dat radiofrequente straling wel degelijk DNA-schade veroorzaakt, vermoedelijk door oxidatieve stress.

De leden van de fractie van de BBB constateren dat de onderzoekers daarom concluderen dat er "een urgente noodzaak bestaat tot het adresseren van de zo genoemde elektrosmog". Op basis hiervan roepen zij op tot een waarlijke 'evidence based' benadering van de risico's en de regulatie van kunstmatige elektromagnetische velden, waarin bij voorkeur gebruik wordt gemaakt van bekabelde apparatuur. Deze leden wijzen erop dat een en ander is onderbouwd met een indrukwekkende lijst van toonaangevende studies die het alleen al waard maakt het betreffende artikel van The Lancet van december 2018 te lezen.⁴

Mede in aanmerking nemende het voorgaande vragen de leden van de fractie van de BBB aan de regering om te reageren op voormeld kritische wetenschappelijk en 'peer reviewed' onderzoek.

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van de beantwoording door de regering van de eerder door hen gestelde vraag 26.⁵ In aanvulling hierop merken deze leden op dat

³ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 13-14.

⁴ Raadpleegbaar via: <https://stralingsbewust.info/wp-content/uploads/2019/02/The-Lancet-Planetary-electromagnetic-pollution-december-2018.pdf>. Zie hiervoor ook: <https://stralingsbewust.info/2019/02/03/in-the-lancet-tijd-om-de-impact-van-de-wereldwijde-electromagnetische-vervuiling-te-beoordelen/>.

⁵ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 14.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 3

onderzoeken in het algemeen worden uitgevoerd door universiteiten en overheidsinstellingen. De eerder door deze leden gestelde vraag 26 richtte zich op het *specifiek adresseren* en benoemen van die wetenschappers – naam en instituut – die met hun adviezen en rapporten de basis hebben gelegd voor de bestuurlijke beeld- en oordeelsvorming welke tot de genomen politieke besluiten hebben geleid inzake uitbreiding van het 4G- en 5G-netwerk en de hiermee samenhangende uitbreiding van de vereiste infrastructuur. Is de regering bereid om deze informatie alsnog te verschaffen aan deze leden?

In aanvulling op de beantwoording van de eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vraag 27⁶ merken deze leden op dat hierin oorspronkelijk werd gevraagd naar de opdrachtgever(s) van deze onderzoeken en niet naar de financiering en de hiermee samenhangende wetenschappelijke integriteit. Onder verwijzing naar de aanvullende vragen van deze leden over het wetenschappelijk instituut International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIRP) stellen deze leden de regering nogmaals deze vraag.

Verder vragen de leden van de fractie van de BBB de regering in hoeverre de integriteit van de wetenschappelijke adviezen onderwerp van onderzoek is geweest bij de validatie met betrekking tot de objectiviteit van de onderzoekers op grond van wier adviezen overheidsbesluiten zijn genomen. Ook vragen deze leden in dit kader of de regering op de hoogte is van de kritische artikelen met betrekking tot de financiering van wetenschappelijk onderzoek waarover recentelijk in het Financieel Dagblad is gepubliceerd.⁷

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van de beantwoording van de eerder door deze leden gestelde vraag 28.⁸ Naar aanleiding hiervan hebben deze leden de regering met betrekking tot de plaatsing van zendmasten / 'smart' lantaarnpalen de regering de volgende vragen te stellen.

- A. Is het juist dat telecombedrijven onder de vijf meter geen vergunning behoeven aan te vragen voor de plaatsing van een zendmast?
- B. Zijn gemeenten gehouden om te gedogen dat telecombedrijven hun 'objecten' – zoals slimme lantaarnpalen – gebruiken voor het verzamelen en doorsturen/zenden van data? Deze leden merken daarbij op dat 'alara' – 'as low as reasonably achievable' een beter principe is.

De leden van de fractie van de BBB wensen de regering naar aanleiding van het thema metingen nog de volgende vragen voor te leggen.

- C. Kan de regering garanderen dat de metingen door zowel de telecombedrijven zelf, als door de controlerende instanties, op de juiste manier worden uitgevoerd?

⁶ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 14.

⁷ Raadpleegbaar via: <https://fd.nl/dossier/hoogleraar-te-koop>.

⁸ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 14-15.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 4

- D. Kan de regering bevestigen dat de metingen uitgaan van het gemiddelde en niet toezien op piekwaarden en de overschrijding van de norm(en) ten gevolge van piekwaarden, juist omdat 'gemiddelden' binnen de norm blijven?
- E. Is de regering geïnteresseerd om kennis te nemen van de resultaten van metingen die burgers zelf hebben uitgevoerd? Het betreft gevalideerde data en geijkte meetapparatuur, door deskundige vrijwilligers uitgevoerd volgens een consistente meetprocedure. Uit deze metingen blijkt dat de straling met regelmaat boven de normen uitkomt.⁹

Naar aanleiding van de beantwoording van de eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vragen 29 tot en met 31¹⁰ over het wetenschappelijk instituut International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIRP), wensen deze leden de regering de volgende aanvullende vragen te stellen.

De leden van de fractie van de BBB merken daarbij vooreerst op dat het ICNIRP een private non-gouvernementele organisatie (ngo) betreft die niet transparant of onafhankelijk is en nauwe banden onderhoudt met de telecomsector. De Europarlementariërs Klaus Buchner en Michèle Rivasi schreven het uitgebreide rapport *'The International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection: Conflicts of interest corporate capture and the push for 5G'* over deze belangenverstrengeling van het ICNIRP.¹¹ Met inachtneming van dit rapport hebben de leden van de fractie van de BBB de volgende vragen te stellen in aanvulling op de eerder door hen gestelde vraag 29.

- A. Is de regering bekend met voormeld kritisch rapport wat de onafhankelijkheid van het ICNIRP ter discussie stelt? In het geval de regering kennis heeft genomen van deze kritiek op de integriteit en onafhankelijkheid van de wetenschappers werkzaam voor het ICNIRP, hoe beoordeelt zij dan het kritiekloze vertrouwen dat wordt gesteld in de adviezen van het ICNIRP waarvan de normen ten grondslag liggen aan vele belangrijke overheidsbesluiten en overheidsbeleid?
- B. De leden van de fractie van de BBB wijzen op de 'peer reviewed' publicatie van de topwetenschapper Lennart Hardell over het ICNIRP; "*Health risks from radiofrequency radiation, including 5G, should be assessed by experts with no conflicts of interest*". Is de regering bekend met dit wetenschappelijke onderzoek en de hierin vervatte kritiek op het ICNIRP?
- C. En indien de regering bekend is met de kritische wetenschappelijke geluiden – zoals genoemd onder A en B – kan zij dan aangeven waarom hierover in de antwoorden geen enkele opmerking wordt gemaakt of vermelding wordt gedaan? En in het geval de regering niet bekend is met deze kritische wetenschappelijke geluiden, kan zij dan aangeven of zij hier kennis van wil (laten) nemen en wil zij hierop dan alsnog reageren?
Kan de regering aangeven waarom – ondanks het vele onderzoek en wetenschappelijke rapporten die er beschikbaar zijn – er zo stellig geabstraheerd wordt van kritische geluiden vanuit de wetenschap bij dergelijke risicovolle technieken voor de volksgezondheid en voor de natuur?

⁹ Zie hiervoor: <https://emfkaart.nl/gemeenten/amsterdam.html>.

¹⁰ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 15.

¹¹ Raadpleegbaar via: https://www.michele-rivasi.eu/wp-content/uploads/2020/06/ICNIRP-report-FINAL-JUNE-2020_EN.pdf.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 5

D. In het navolgende verwijzen de leden van de fractie van de BBB – niet limitatief – naar een aantal relevante kritische onderzoeken. Deze leden verzoeken de regering te reageren op de voornaamste conclusies uit deze onderzoeken.

De leden van de fractie van de BBB verwijzen ten eerste naar het artikel *'Scientific evidence invalidates health assumptions underlying the FCC and ICNIRP exposure limit determinations for radiofrequency radiation: implications for 5G'* dat de Internationale Commissie voor Biologische Effecten van Elektromagnetische Velden (ICBE-EMF) in oktober 2022 publiceerde.¹² De ICBE-EMF behelst een multidisciplinair team van wetenschappers die betrokken zijn bij onderzoek met betrekking tot de biologische en gezondheidseffecten van elektromagnetische frequenties. In dit artikel valt onder meer het volgende te lezen:

"In this paper, we show how the past 25 years of extensive research on RFR (straling) demonstrates that the assumptions underlying the FCC's and ICNIRP's exposure limits are invalid and continue to present a public health harm." (..) "these exposure limits, which are based on false suppositions, do not adequately protect workers, children, hypersensitive individuals, and the general population from short-term or long-term RFR exposures. Thus, urgently needed are health protective exposure limits for humans and the environment. These limits must be based on scientific evidence rather than on erroneous assumptions."

De leden van de fractie van de BBB wijzen er ten tweede op dat de International Agency for Research on Cancer (IARC), dat valt onder de World Health Organization (WHO), 'Electric and magnetic fields' (EMFs) als mogelijk kankerverwekkend (Groep 2b) inschaalt. Vooraanstaande artsen en wetenschappers stellen in 2018 in de publicatie 'Cancer epidemiology update, following the 2011 IARC evaluation of radiofrequency electromagnetic fields' (Monograph 102) (2018)' op basis van een review van het huidige onderzoek echter dat deze moet worden opgeschaald naar Groep 1, kankerverwekkend.¹³ De leden van de fractie van de BBB verwijzen naar de volgende passages uit deze publicatie:

"Epidemiology studies (case-control, cohort, time trend and case studies) published since the International Agency for Research on Cancer (IARC) 2011 categorization of radiofrequency radiation (RFR) from mobile phones and other wireless devices as a possible human carcinogen (Group 2B) are reviewed and summarized."

en

"When considered with recent animal experimental evidence, the recent epidemiological studies strengthen and support the conclusion that RFR should be categorized as carcinogenic to humans (IARC Group 1)."

Ten derde wijzen de leden van de fractie van de BBB op een recent door de Stichting ElektroHyperSensitiviteit (EHS) gevoerde rechtszaak, waarvan het beroepsschrift een goed overzicht geeft van

¹² Raadpleegbaar via: <https://ehjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12940-022-00900-9>.

¹³ Zie hiervoor: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0013935118303475>.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 6

huidige discussies en de stand van de wetenschap op de ICNIRP norm.¹⁴ Deze leden constateren dat de ICNIRP zich richt op opwarming – zogenoemde *thermal effects* – en niet op biologische effecten bij lage veldsterkten. Het onderzoek naar biologische effecten vindt al veel (schadelijke) effecten ver onder de ICNIRP-norm.

- E. De leden van de fractie van de BBB vragen de regering of het juist is dat de normen die de overheid hanteert op basis van de ICNIRP zich beperken tot de effecten van opwarming door langdurige blootstelling aan straling en niet of nauwelijks toeziet op de biologische effecten van (langdurige of bovenmatige blootstelling aan) straling dan wel EMS? Deze leden merken overigens op dat in het beroepsschrift van de Stichting EHS met betrekking tot de ICNIRP ook het ICBE-EMF wordt genoemd.

De leden van de fractie van de BBB verwijzen naar de beantwoording van de eerder door deze leden gestelde vraag 32¹⁵ en wensen de volgende aanvullende vragen aan de regering te stellen.

- A. Waarom wordt een dergelijk belangwekkende oordeel – inzake de gezondheid van omwonenden – overgelaten aan de belanghebbende(n), te weten de telecomoperator, klant of gebruiker, die als ‘materiedeskundige’ worden beschouwd?
- B. Beschikt de overheid voor het kunnen uitvoeren van toezicht en/of handhaving over voldoende expertise en capaciteit om de aan haar toekomende verantwoordelijkheid voor de gezondheidszorg te kunnen waarmaken?
- C. En indien het antwoord op de vorige vraag bevestigend is, kan de regering dan namen noemen en gegevens overleggen door welke instanties en met hoeveel (capabele) medewerkers het toezicht en de handhaving wordt uitgevoerd?
- D. Hoe beoordeelt de regering de ‘materiedeskundigheid’ van de private partijen, hun ‘risk assessment’ en hoe toetst zij of deze partijen hun verantwoordelijkheden nakomen in de context specifieke situaties?
- E. Hoe ziet de regering toe op de objectiviteit en onafhankelijkheid – met andere woorden – op welke wijze borgt de regering dat er geen sprake is van (de schijn van) belangenverstrengeling tussen de belangen van private partijen en hun verantwoordelijkheden als ‘materiedeskundigen’ in relatie tot de verantwoordelijkheid van de regering voor het publieke belang en de volksgezondheid?
- F. Heeft de regering de bevoegdheid om te handhaven indien blijkt dat de verantwoordelijkheid niet goed belegd is bij de private partijen en de normen voor straling worden overschreden met mogelijk gevaar voor de volksgezondheid?

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van de beantwoording door de regering van de eerder door deze leden gestelde vraag 34.¹⁶ Deze leden wijzen erop dat de beantwoording een tegenstrijdigheid bevat. Immers, de regering stelt enerzijds *“het is niet aangetoond en ook niet*

¹⁴ Het beroepsschrift is raadpleegbaar via: <https://stichtingehs.nl/nieuwsberichten/stichting-ehs-in-beroep-tegen-de-veiling-van-de-35-ghz-frequentie/>.

¹⁵ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 16.

¹⁶ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 16.

datum 4 juni 2024
ons kenmerk 172503.07U
blad 7

waarschijnlijk dat dergelijke blootstelling de gezondheid kan schaden” maar anderzijds “het is volgens de Gezondheidsraad niet uit te sluiten dat gezondheidseffecten samenhangen met blootstelling aan elektromagnetische velden.” Deze tegenstrijdigheid roept bij de leden van de fractie van de BBB de volgende vragen op.

- A. Kan de regering specifiek en concreet aangeven welk onderzoek, waarop het advies van de Gezondheidsraad is gebaseerd, deze causaliteit tussen straling en ziekten niet heeft aangetoond?
- B. Uit de aan de leden van de fractie van de BBB beschikbare informatie blijkt dat er wel degelijk voldoende onderzoeken zijn die een relatie tussen gezondheidsschade en straling aantonen. In dit kader wijzen de leden op een artikel ‘Groen licht voor 5G gebaseerd op frauduleus rapport’ van 25 juli 2021, gepubliceerd op de website www.stralingsbewust.info¹⁷, waarin het onderzoek van de Gezondheidsraad sterk wordt bekritiseerd. Kan de regering reflecteren op de kritiek die in dit artikel wordt geuit op het onderzoek en de conclusies door de Gezondheidsraad?
- C. Is het door de Gezondheidsraad aangehaalde onderzoek ‘peer reviewed’?
- D. Is de regering het met de leden van de fractie van de BBB eens dat in het geval onderzoek niet voldoende deugdelijk is, er vanuit wetenschappelijke hoek veel kritiek op is en er veel wetenschappelijk onderzoek beschikbaar is dat de relatie tussen gezondheidsschade en straling wel degelijk aantoont, er mogelijk door de Gezondheidsraad een onterechte – en mogelijk zelfs een onjuiste – conclusie wordt getrokken waarnaar door de regering in haar antwoord wordt verwezen?
- E. Indien de aangehaalde geruststellende adviezen van de Gezondheidsraad onjuist blijken of op ondeugdelijke wijze tot stand zijn gekomen, is de regering het dan met de leden van de fractie van de BBB eens dat er mogelijk een groot risico voor de volksgezondheid dreigt, dan wel zich inmiddels manifesteert?
- F. Is de regering met de leden van de fractie van de BBB van mening dat – in dat geval, dus bij twijfel over de wetenschappelijke validiteit en integriteit van de aangehaalde onderzoeken en het getrokken advies – de verantwoordelijke wetenschappers en bestuurders hierop dienen te worden bevraagd en zo mogelijk aangesproken?
- G. Kan de regering aangeven of zij het als haar verantwoordelijkheid ziet om, bij een dergelijke grote hoeveelheid kritiek uit wetenschappelijke hoek en een potentieel risico voor de volksgezondheid, nadere maatregelen te treffen, waaronder aanvullend onderzoek, het aanspreken van de betrokken experts en mogelijk het treffen van maatregelen (per direct en op de langere termijn) om de gezondheidsrisico’s zo goed als mogelijk te mitigeren?

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van de eerder door deze leden gestelde vragen 35 en 36 aan de regering.¹⁸ Naar aanleiding hiervan wensen deze leden de regering de volgende aanvullende vragen voor te leggen.

¹⁷ Raadpleegbaar via: <https://stralingsbewust.info/2021/07/25/groen-licht-voor-5g-gebaseerd-op-frauduleus-rapport/>.

¹⁸ *Kamerstukken I* 2023/24, 30 175, AA, p. 16-17.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 8

- A. De leden van de fractie van de BBB constateren dat de regering bij de beantwoording van diverse vragen erin persisteert dat er ofwel geen onderzoek is gedaan naar de relatie tussen straling en gezondheidseffecten ofwel dat de onderzoeken die zijn uitgevoerd een dergelijk verband niet aantonen. In dit verband wijzen de leden van de fractie van de BBB de regering op het rapport 'BioInitiative Report 2012. A Rationale for Biologically-based Public Exposure Standards for Electromagnetic Fields (ELF and RF)'.¹⁹ Dit rapport is opgesteld door 29 onafhankelijke wetenschappers en gezondheidsexperts uit tien landen en gebaseerd op meer dan 1.800 wetenschappelijke onderzoeken naar de biologische effecten van elektromagnetische velden op de gezondheid van de mens. Verder verwijzen deze leden graag naar de website www.stralingsbewust.info waarop een verkort overzicht van de biologische effecten van straling is opgenomen.²⁰ En tot slot wijzen deze leden op een op voormelde website opgenomen overzicht van wetenschappelijke publicaties over dit onderwerp.²¹
- B. Ook wijzen de leden van de fractie van de BBB de regering op het uitgebreide wetenschappelijke onderzoek door – en het rapport van – emeritus hoogleraar Biochemie en Fundamentele Medische Wetenschappen aan de Washington State University prof. dr. Martin Pall over de gezondheidsrisico's van 5G, waarmee hij onder meer 122 wetenschappelijke publicaties op zijn naam heeft staan. Onder andere ook het rapport '5G: Great risk for EU, U.S. and International Health' dat in 2018 is gepubliceerd.²² Deze leden wijzen erop dat in dit rapport acht niet-thermische gezondheidseffecten worden beschreven. Hetgeen van groot belang is omdat de ICNIRP-blootstellingsrichtlijnen – waar de overheid en telecombedrijven zich steeds op beroepen – uitsluitend zijn gebaseerd op de thermische effecten. Als [bijlage 1](#) bij deze brief is de samenvatting gevoegd, waarmee genoemd rapport van prof. Pall aanvngt. Kan de regering aangeven hoe dit bestaande wetenschappelijke onderzoek door vooraanstaande wetenschappers die significant andere conclusies trekken voor wat betreft de risico's op gezondheidsschade door straling in het geheel niet worden genoemd in de beantwoording terwijl de leden van de fractie van de BBB hier uitdrukkelijk om hebben verzocht?
- C. Daarnaast wijzen de leden van de fractie van de BBB de regering op het in 2011 gegeven advies van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE)²³ en het daarin vervatte appel op nakoming van het voorzorgsprincipe met name met betrekking tot de gezondheidsrisico's voor (ongeboren en jonge) kinderen op de ontwikkeling van tumoren ten gevolge van straling. Zie hiervoor ook [bijlage 2](#) bij deze brief. Deze leden vragen de regering of Nederland dit advies heeft opgevolgd en of zij heeft gehandeld conform het voorzorgsprincipe. Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?
- D. De leden van de fractie van de BBB merken op dat de regering, in het door haar gevoerde antennebeleid, een belangrijk deel van het voldoen aan – en het monitoren van – de normeringen met betrekking tot afstanden, hoogte en sterkte van de straling heeft overgelaten

¹⁹ Raadpleegbaar via: [BioInitiative Report: A Rationale for a Biologically-based Public Exposure Standard for Electromagnetic Fields \(ELF and RF\)](#).

²⁰ Raadpleegbaar via: <https://stralingsbewust.info/wp-content/uploads/2020/02/BioInitiative-Report-kleuren-overzicht-2012.pdf>.

²¹ <https://stralingsbewust.info/wetenschap/>.

²² Raadpleegbaar via: <https://stralingsbewust.info/2021/02/12/nederlandse-vertaling-rapport-prof-dr-martin-pall-over-gezondheidsrisicos-5g-beschikbaar/>.

²³ Zie hiervoor: <https://web.archive.org/web/20210306043823/https://pace.coe.int/en/news/3462>.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 9

aan marktpartijen. Uit de antwoorden van de regering blijkt volgens deze leden dat er selectief met wetenschappelijke onderbouwing wordt omgegaan, de risico's niet of zeer beperkt zijn onderzocht en er kritiek kan worden geleverd op het wetenschappelijk onderzoek, de onderzoekers en de conclusies en adviezen van de Gezondheidsraad. Talloze wetenschappers en organisaties wijzen al jaren op de gevolgen en mogelijke gezondheidsrisico's van straling enzovoorts. Uit de informatie waarover de leden van de fractie van de BBB beschikken, komt een ander beeld naar voren dan wat de regering schetst in haar antwoorden. Hoe reflecteert de regering op haar eigen verantwoordelijkheid en haar – al dan niet pro actief – handelen inzake deze belangwekkende kwestie met mogelijk grote gevolgen voor mens en dier?

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van de beantwoording door de regering van de eerder door hen gestelde vraag 37.²⁴ In reactie hierop wijzen deze leden erop dat op de website www.kennisplatform.nl slechts melding wordt gemaakt van de blootstelling aan straling voor bijen. Wat de gevolgen hiervan zijn, wordt echter niet beschreven. Daarnaast wijzen deze leden erop dat het door de regering aangehaalde onderzoek "Mobiële telefonie en de ontwikkeling van honingbijen", uitgevoerd door Wageningen University and Research (WUR) in 2013, een zeer summier onderzoek betreft dat uitgaat van slechts twintig bijenvolken en dat hier vanuit wetenschappelijk oogpunt het een en ander op valt af te dingen.

De leden van de fractie van de BBB merken verder op dat het Kennisplatform – waarin alle toonaangevende kennisinstituten in Nederland participeren – op haar website het volgende vermeldt:

"Uit de nu beschikbare literatuur is geen recente analyse bekend van op een systematische manier verzamelde publicaties over de mogelijke gevolgen van elektromagnetische velden voor bijen en andere insecten. Wat oudere literatuurbeoordelingen (tot en met 2014) concluderen onder andere het volgende:

- *Hoewel sommige onderzoeken wijzen op invloed van straling van mobiele telefoons en basisstations op het afnemen van het aantal bijenvolken, is hiervoor geen solide wetenschappelijke basis. Een waarschijnlijker verklaring voor de afname van het aantal bijenvolken is een combinatie van verschillende andere oorzaken, zoals parasieten, virussen en gewasbeschermingsmiddelen.*
- *Bepaalde onderzoeken worden gekenmerkt door ernstige wetenschappelijke tekortkomingen, vooral in de bepaling van de blootstelling waardoor geen conclusies kunnen worden getrokken.*
- *Tot nu toe leveren de onderzoeken wel aanwijzingen, maar geen bewijzen dat blootstelling aan elektromagnetische velden van basisstations voor mobiele telefonie - en andere blootstelling aan radiofrequente elektromagnetische velden in de omgeving - schadelijk is voor insecten in hun natuurlijke omgeving."*²⁵

Daarnaast merken de leden van de fractie van BBB op dat zij uit jarenlange eigen (praktijk)ervaring(en) zelf constateren dat gehouden bijenvolken – onder gelijke omstandigheden als andere volken – in de nabijheid van zendmasten, hoogspanningsmasten of zonnepanelen wel degelijk vaker doodgaan of ander gedrag vertonen.

²⁴ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 17.

²⁵ Zie hiervoor: <https://www.kennisplatform.nl/wetenschap-effecten-blootstelling-straling-bijen-insecten/>.

datum 4 juni 2024
ons kenmerk 172503.07U
blad 10

De leden van de fractie van de BBB hebben naar aanleiding van de beantwoording van de eerder gestelde vraag 37, de volgende aanvullende vragen voor de regering.

- A. Is de regering het met de leden van de BBB-fractie eens dat wanneer het Kennisplatform spreekt van "*is geen recente analyse bekend van op een systematische manier verzamelde publicaties over de mogelijke gevolgen van elektromagnetische velden voor bijen en andere insecten*"; "*sommige onderzoeken wijzen op invloed van straling van mobiele telefoons en basisstations op het afnemen van het aantal bijenvolken*"; "*de aanname*" wordt gedaan dat hier andere oorzaken aan ten grondslag liggen, maar dit niet is onderzocht, er wel sprake is van "*aanwijzingen, maar geen bewijzen dat blootstelling aan elektromagnetische velden van basisstations voor mobiele telefonie - en andere blootstelling aan radiofrequente elektromagnetische velden in de omgeving - schadelijk is voor insecten in hun natuurlijke omgeving*", de conclusie volstrekt niet te rechtvaardigen is dat straling geen oorzaak is of kan zijn van de massale bijensterfte in Nederland en wereldwijd?
- B. Is de stelling van het Kennisplatform te rechtvaardigen dat er "*geen recente analyse bekend is van de gevolgen van elektromagnetische velden op bijen en andere insecten*", wanneer deze leden eenvoudig honderden wetenschappelijke publicaties van vele wetenschappers en wetenschappelijke instituten kunnen overleggen die onderzoek uitvoerden, aantoonde en hierover publiceerde dat er wel degelijk een relatie is tussen de gezondheid van bijen en andere insecten en straling?
- C. Wenst de regering een lijst van wetenschappelijke publicaties te ontvangen die deze stelling van het Kennisplatform ontkrachten?
- D. Kan de regering aangeven door welke onderzoekers, onder wier verantwoordelijkheid de overvloed aan wetenschappelijk bewijs beschikbaar was dat de causaliteit aantoont tussen gezondheidsschade en straling, de onverklaarbare en – voor deze leden onbegrijpelijke – conclusies van het Kennisplatform zijn gegeven?
- E. Deze leden wensen de regering eenzelfde vraag als hiervoor onder D is gesteld, te stellen over het advies van de Gezondheidsraad zoals genoemd in de antwoorden van de regering.

De leden van de fractie van de BBB hebben kennisgenomen van de beantwoording door de regering van de eerder door hen gestelde vraag 38.²⁶ Deze leden zullen, zoals in de inleiding reeds gesteld, over de beantwoording van deze vraag, en breder over het onderwerp chemtrails / geo-engineering, op een later moment vragen aan de regering voorleggen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA

De leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA** merken op dat de regering in haar beantwoording van de eerder door deze leden gestelde vraag ²⁷ aangeeft dat bij de metingen van de belangrijkste luchtverontreinigende stoffen wordt uitgegaan van de overschrijding van grenswaarden voor daggemiddelden en voor enkele stoffen uurgemiddelden. Bij deze leden rijst de vraag of het voor de

²⁶ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 17.

²⁷ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 18.

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 11

aanpak van gezondheidsschade voldoende is om naar gemiddelden te kijken, omdat specifieke locaties waar de blootstelling aan schadelijke stoffen langdurig is, op deze manier buiten zicht kunnen blijven. Daar waar een verontreinigende bron structureel schadelijke stoffen uitstoot, zoals een verkeersader, bouwverkeer of waar een vervuilend bedrijf nabij is, kunnen de concentraties bovenmatig hoog zijn en leiden tot gezondheidsschade. Gelet hierop stellen deze leden de regering de volgende aanvullende vragen:

- A. Wordt door de regering erkend dat de huidige methodiek er in de praktijk op neerkomt dat hoewel aan gemiddelden wordt voldaan, er toch gezondheidsschade kan optreden in hoog belaste gebieden? Zo ja, hoe kan met andere methoden nauwkeuriger in kaart worden gebracht waar de hoog belaste gebieden zich bevinden? En hoe kan een nog effectievere bronaanpak eruitzien?
- B. Wat is de verwachte impact van de bouwopgave op de luchtkwaliteit voor het omliggende gebied en welke maatregelen worden er genomen om de gezondheidsschade te beperken?
- C. Kan door de regering aan de Kamer een overzicht worden verstrekt van gemeenten met hoog belaste gebieden die aangeven onvoldoende te zijn toegerust met kennis, juridische instrumenten en budget om een effectieve (bron)aanpak te realiseren? Hoe kan het Rijk hen beter ondersteunen in deze aanpak?

Daarnaast wijzen de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA erop dat de gewijzigde Europese richtlijn met aangepaste luchtkwaliteitsnormen naar verwachting na de zomer definitief wordt, waarna lidstaten twee jaar de tijd hebben voor implementatie in nationale wetgeving. Wordt het als haalbaar geacht dat in 2026 in kaart is gebracht op welke specifieke locaties in het land sprake is van overschrijdingen en met welke maatregelen wordt ingezet op een gerichte (bron)aanpak? Worden er reële risico's voorzien waarvan het verstandig wordt geacht hierop te anticiperen?

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving zien uw reactie met belangstelling tegemoet en zij verzoeken u deze **uiterlijk binnen vier weken** na dagtekening van deze brief te mogen ontvangen.

Hoogachtend,

Drs. E. Kemperman MBA

Voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 12

BIJLAGE 1

Samenvatting onderzoek prof Dr. Martin Pall

Samenvatting

We weten dat er een enorme hoeveelheid aan vakliteratuur beschikbaar is, die wetenschappelijk elk van de acht pathofysiologische effecten, veroorzaakt door blootstelling aan niet-thermische microgolffrequente EMFs, onderbouwt. Dit blijkt uit de 12 tot 35 reviews per specifiek effect, waarbij elke review, vermeld in hoofdstuk 1, een aanzienlijke hoeveelheid bewijsmateriaal bevat, over het bestaan van elk effect.

Dergelijke EMFs:

1. Vallen ons zenuwstelsel aan met inbegrip van onze hersenen wat leidt tot grote neurologische / neuropsychiatrische effecten en mogelijk vele andere effecten. Deze aanval op het zenuwstelsel geeft reden tot grote bezorgdheid.
2. Vallen ons endocriene (hormonale) stelsel aan. In deze context zijn de belangrijkste dingen, die ons functioneel verschillend doen zijn van eencellige organismen, ons zenuwstelsel en ons hormoonstelsel. Zelfs een eenvoudige Planaria worm heeft beide nodig. Dus de gevolgen van de verstoring van deze twee regulerende systemen is immens, dermate, dat het belachelijk is om deze bevindingen te negeren.
3. Veroorzaken oxidatieve stress en schade door vrije radicalen, die een centrale rol spelen in nagenoeg alle chronische ziekten.
4. Vallen het DNA van onze cellen aan, die enkelstrengs- en dubbelstrengsbreuken en geoxideerde basen in ons cellulaire DNA, veroorzaken. Deze op hun beurt veroorzaken kanker en mutaties in kiembaancellen die op hun beurt weer mutaties in toekomstige generaties veroorzaken.
5. Veroorzaken verhoogde mate van apoptose (geprogrammeerde celsterfte), dit is met name belangrijk bij het veroorzaken van zowel neurodegeneratieve ziekten als onvruchtbaarheid.
6. Vermindering van mannelijke en vrouwelijke vruchtbaarheid, minder geslachtshormonen, minder libido en een toename van spontane abortussen en, zoals reeds vermeld, vallen het DNA in de spermacellen aan.
7. Veroorzaken buitensporig intracellulair calcium $[Ca^{2+}]_i$ en buitensporig calcium signalering.
8. Vallen onze lichaamscellen aan en veroorzaken hierdoor kanker. Dergelijke aanvallen worden verondersteld op te treden door middel van 15 verschillende mechanismen bij het veroorzaken van kanker.

Er is ook een substantiële hoeveelheid aan vakliteratuur, die laat zien dat EMFs ook andere effecten veroorzaakt, met inbegrip van levensgevaarlijke effecten op het hart (Hoofdstuk 3). Daarnaast laat substantieel bewijs zien dat EMF veroorzaker is van vervroegde dementie, waaronder de ziekte van Alzheimer, digitale en andere vormen van dementie (hoofdstuk 3); en er is bewijs dat EMF blootstelling in de baarmoeder en kort na de geboorte, ADHD en autisme kan veroorzaken (hoofdstuk 5).

datum 4 juni 2024

ons kenmerk 172503.07U

blad 13

BIJLAGE 2

Appél raad van Europa, voorzorgsprincipe

De Raad van Europa, Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) 2011

PACE calls on governments to 'take all reasonable measures' to reduce exposure to electromagnetic fields.

'The Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE), meeting in Kyiv at Standing Committee level, today called on European governments to "take all reasonable measures" to reduce exposure to electromagnetic fields, especially to radio frequencies from mobile phones, "and particularly the exposure to children and young people who seem to be most at risk from head tumours".

According to parliamentarians, governments should "for children in general, and particularly in schools and classrooms, give preference to wired Internet connections, and strictly regulate the use of mobile phones by schoolchildren on school premises", and put in place information and awareness-raising campaigns on the risks of potentially harmful long-term biological effects on the environment and on human health, especially "targeting children, teenagers and young people of reproductive age".

Following the proposals of the rapporteur (Jean Huss, Luxembourg, SOC), the Assembly called on governments to provide information on potential health risks of DECT-type wireless telephones, baby monitors and other domestic appliances which emit continuous pulse waves, if all electrical equipment is left permanently on standby. They should, instead, recommend "the use of wired, fixed telephones at home or, failing that, models which do not permanently emit pulse waves".

Governments should "reconsider the scientific basis for the present electromagnetic fields exposure standards set by the International Commission on Non-Ionising Radiation Protection, "which have serious limitations" and apply as low as reasonably achievable (ALARA) principles.

The adopted resolution underlines the fact that "the precautionary principle should be applicable when scientific evaluation does not allow the risk to be determined with sufficient certainty" and stresses that "the issue of independence and credibility of scientific expertise is crucial" to achieve a transparent and balanced assessment of potential negative impacts on the environment and human.

Raad van Europa: "Bescherm kind tegen draadloos"

Posted on 19 december 2018 by Eric van de Beek

<https://www.deblauwetijger.com/raad-van-europa-bescherm-kind-tegen-draadloos/>